

หลักพุทธธรรมกับการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไททรงดำ

ตำบลท่าข้าม อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร

A Study of Buddhadhamma and Cultural Conservation of
Thai Songdum in Thakham Phunpin, Surat Thani Province

พระอธิการศิริพงษ์ ภูมิละออ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 3 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาวิถีชีวิตและบริบททางสังคมของไททรงดำ ตำบลท่าข้าม อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมของไททรงดำ ตำบลท่าข้าม อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมของไททรงดำตำบลท่าข้าม อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร ในการวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview)

ผลการวิจัย

ชาวไททรงดำมีบริบททางประวัติศาสตร์มายาวนาน ก่อนจะอพยพเข้าสู่ประเทศไทย จากผลของการแพ้สงครามและการถูกต้อนเป็นเชลยศึก ชาวไททรงดำในเขตตำบลท่าข้าม อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร ส่วนใหญ่อพยพย้ายถิ่นฐานมาจากจังหวัดเพชรบุรีและใต้สุดของอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ได้เข้ามาจับจองพื้นที่ในเขตตำบลท่าข้าม อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตรในช่วงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 นับเป็นชุมชนที่ยังคงอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมดั้งเดิมและที่เห็นเด่นชัดที่สุด คือ วัฒนธรรมด้านวิถีชีวิตประจำวัน วัฒนธรรมการแต่งกาย วัฒนธรรมการเกิด วัฒนธรรมงานศพ และวัฒนธรรมด้านความเชื่อต่างๆ ซึ่งพิธีกรรมทั้งหมดมักจะมีเรื่อง “ผี” เข้ามาเกี่ยวข้อง ตั้งแต่ผีบรรพบุรุษ ผีบ้าน ผีเรือน ผีไร่ ผีนา โดยมีความเชื่อว่าการบูชาผีที่ถูกต้อง จะนำมาซึ่งความสุข ความเจริญของครอบครัว และในทางตรงกันข้ามถ้าหากมีการละเว้นไม่ปฏิบัติตามความเชื่อจะนำมาซึ่งความทุกข์

และความเลวร้ายของชีวิต ส่วนวัฒนธรรมด้านภาษาและการสื่อสาร ปรากฏให้เห็นน้อยมากถ้าไม่ได้รับการอนุรักษ์และสืบทอดอาจจะสูญหายไปไม่ช้า

หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมของไททรงดำ ตำบลท่าข้าม อำเภอบึงนาราง จังหวัดสุราษฎร์ธานี หลักพุทธธรรมที่พบเด่นชัดและมีปรากฏสอดแทรกอยู่ในทุกวัฒนธรรม คือ 1) หลักสังคหวัตถุ 4 2) หลักทศ 6 3) หลักการวตา 6 4) หลักความกตัญญู 5) หลักสาราณียธรรม และ 6) หลักสัปปุริสธรรม 7

โดยมีรูปแบบการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรม 8 ประการ คือ 1) การอบรมจากครอบครัว 2) การสร้างระบบความสัมพันธ์ทางเครือญาติ 3) การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น 4) การปลูกจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม 5) การส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น 6) การเผยแพร่แลกเปลี่ยน 7) การเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น

คำสำคัญ : หลักพุทธธรรม, การอนุรักษ์, วัฒนธรรม, ไททรงดำ

Abstract

Dissertation paper is of three objectives: 1) to study the way of life and culture of Thai Song Dam's in Thakham Punpin Suratthani Province. 2) To study of Dhamma Principle on Thai Song Dam's conservation and promotion cultural in Thakham Punpin Suratthani Province. 3) To present the conservation and promotion of the culture of Thai Song Dam, Tha Kham, Phunphin, Surat Thani.

From the research are as following:

1. Thai Song Dam in Tha Kham, Phunphin, Surat Thani are Immigrants from Phetchaburi and southern most of Pak Tho. Ratchaburi Province has occupied the area in Tha Kham, Phunphin, Surat Thani in during World War II is a strong and outstanding community in the field of conservation and promotion of the most visible culture of life. Dressing culture Language and communication culture Belief culture all rituals are often believed. "Ghost" came into being. From ghosts, ancestors, ghost houses, ghost farms, ghosts, by the belief. The ghost

worship is correct. It will bring happiness and prosperity, and on the contrary, if it is ignored, do not follow the faith will bring suffering. And bad for life.

2. The Dharma related to the conservation and promotion of the culture of Thai Song Dam in Tha Kham, Phunphin, Surat Thani are : 1) Principle of Sanghavattbu. 2) Principle of disa 6. 3) Principles of Gharavata. 4) Principles of Katannukatavedi 5) Principle of Saraniyadhamma and 6) Principle of Sappurisadhamma 7

3. The conservation and promotion of Thai Song Dam's culture are: 1) family training; 2) family relationship building; 3) generation-to-generation education; Cultural Heritage 4) Promotion of Cultural Activities and Local Wisdom 5) Exchange of Exchanges 6) Strengthening of Local Philosophers.

Keywords: Dharma related, Thai Song Dam; conservation, culture.

บทนำ

ไททรงดำ (Tai Song Dam Ethnic) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทสาขาหนึ่ง หรือคนทั่วไปเรียกว่า “ลาวโซ่ง” มีถิ่นกำเนิด ณ ดินแดนสิบสองจุไท ดินแดนแห่งนี้ตั้งอยู่บริเวณรอยต่อระหว่างประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ ประเทศเวียดนามและประเทศลาว ชาวไททรงดำเรียกตัวเองว่า “ผู้ไต” หรือ “ผู้ไตดำ” ชนชาตินี้มีประวัติความเป็นมานานนับพันปี และเจริญรุ่งเรืองด้วยศิลปะ วัฒนธรรมและจารีตประเพณี มีการคิดค้นประดิษฐ์ตัวอักษรและปฏิทินขึ้นใช้เองในชนเผ่า วัฒนธรรมการแต่งกายมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว หญิงและชายจะสวมใส่เสื้อผ้าด้วยสีดำเป็นสีพื้นและมีการปักลวดลายด้วยเส้นไหม สีสดฉาดลงบนผืนผ้าพองามตา คติความเชื่อของชาวไททรงดำ จะนับถือและให้ความสำคัญกับผีและเทวดา เพราะเชื่อว่าธรรมชาติที่อยู่รอบตัวเช่น แม่น้ำ ลำคลอง ป่าไม้ ภูเขา จะมีดวงวิญญาณต่างๆ สิงสถิตอยู่ และจะให้ความสำคัญสูงสุดกับ “พระยาแถน” ผู้เป็นใหญ่ในจักรวาลและดวงวิญญาณของพ่อแม่ และบรรพบุรุษของตระกูล ในวิถีชีวิตของไททรงดำ จึงมีพิธีกราบไหว้บวงสรวงสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ที่เอื้ออำนวยประโยชน์ในการประกอบอาชีพทางการเกษตรตลอดจนพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับดวงวิญญาณต่างๆ ของบรรพบุรุษ (ธงชัย ลุ่มเพชร, 2554) ซึ่งส่งผลให้สภาพสังคมโดยทั่วไปของชาวไททรง

ดำ มีกรอบของจารีตประเพณีและวัฒนธรรมช่วยจัดระเบียบสังคม จึงทำให้ชาวไททรงดำในดินแดนสิบสองจุไทยอยู่ร่วมกันและดำรงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มาเนิ่นนานนับพันปี (บุญยงค์ เกศเทศ, 2554)

ไททรงดำได้อพยพเข้ามาสู่ประเทศไทย โดยรู้จักกันในชื่อต่างๆ เช่น ไทดำ ลาวทรงดำ ไทโซ่ง ไทโซ่งดำ และลาวโซ่ง ด้วยผลจากสงครามตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ในช่วงรัชกาลที่ 5 การทำสงครามในหลายครั้งได้มีการตอนเชลยศึกเข้าสู่สยามประเทศ จังหวัดเพชรบุรี เป็นจังหวัดที่ชาวไททรงดำถูกตอนมาอยู่มากที่สุด อาจเป็นเพราะมีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่ใกล้เคียงการถิ่นฐานเดิมที่สามารถประกอบอาชีพเดิมได้ ต่อมาในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง (พ.ศ. 2484) ชาวไททรงดำจากจังหวัดเพชรบุรีได้อพยพไปสู่ภาคใต้ ซึ่งการอพยพครั้งนี้ได้ปรากฏถิ่นฐานใหม่ของชาวไททรงดำตามจังหวัดต่างๆ หลายจังหวัดตั้งแต่ ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และสุราษฎร์ธานี ในส่วนของจังหวัดสุราษฎร์ธานีปรากฏหลักฐานการตั้งถิ่นของชาวไททรงดำใน 4 อำเภอ คือ อำเภอพุนพิน อำเภอบ้านนาสาร อำเภอบ้านนาเดิม และอำเภอเคียนซา อาจเป็นเพราะในสมัยนั้นจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีพื้นที่ว่างเปล่ามาก แต่จำนวนประชากรมีน้อย ประกอบกับชาวไททรงดำต่างแสวงหาพื้นที่ปลูกข้าว ซึ่งถือเป็นอาชีพหลักของชาวไททรงดำ เพื่อการดำรงชีพส่งผลให้ชาวไททรงดำตั้งถิ่นฐานอย่างถาวรใน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตั้งแต่นั้นมา

ในส่วนของชุมชนวัดดอนมะลิ ตำบลท่าข้าม อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปัจจุบันมีจำนวนประชากรชาวไททรงดำทั้งหมด 291 ครอบครัว แบ่งเป็นชายจำนวน 330 คน และเป็นหญิงจำนวน 413 คน รวมทั้งสิ้น 748 คน คนโดยแบ่งเป็นชาวไททรงดำ ในพื้นที่หมู่ที่ 2 จำนวน 106 ครอบครัว หมู่ 4 จำนวน 85 ครอบครัว หมู่ 7 จำนวน 100 ครอบครัว ซึ่งในแต่ละปีชุมชนดังกล่าวได้มีการฉลองเทศกาลวันขึ้นปีใหม่ไทหรือวันสงกรานต์ ซึ่งเป็นประเพณีที่จัดขึ้นระหว่างวันที่ 13 - 15 เมษายนของทุกปี (อนุมารราชธน, 2514) และการจัดงานในแต่ละปีของชาวไททรงดำ และเลือกที่จะไม่จัดงานในวันเดียวกันกับชาวไททรงดำ จังหวัดอื่น ๆ เนื่องจากชาวไททรงดำจะเดินทางจากทุกถิ่นในจังหวัดต่าง ๆ อาทิ เพชรบุรี นครปฐม ราชบุรี สุพรรณบุรี ชุมพร และในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ก็จะมีการเข้าร่วมงานกันเป็นประจำ และจะผลัดเปลี่ยนเวียนกันไปพบปะสังสรรค์เยี่ยมเยียนซึ่งกันและกันในทุก ๆ ปี ของการจัดงานประเพณีไททรงดำ ชุมชนบ้านไทรงาม ตำบลท่าข้าม อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จะมีชาวไททรงดำทุกทั่ว

สารทิศมาร่วมพบปะสังสรรค์กว่า 2,000 คน โดยจะสวมชุดประจำชาติของชาวไททรงดำด้วยการ สวมเสื้อผ้าสีดำ เข้าร่วมงานประเพณีที่ “ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมไททรงดำ” วัดดอนมะลิ บ้านไทรงาม ตำบลท่าข้าม อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมไททรงดำดังกล่าว ชาวไททรงดำได้ร่วมกันสร้าง ด้วยจิตอาสาเพื่อต้องการให้เป็นแหล่งเรียนรู้ วิถีชีวิต การแต่งกาย ภาษา ประเพณีและพิธีกรรม และภูมิปัญญาการทำผ้าทอไททรงดำ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการศึกษาวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นของชาวไททรงดำอีกด้วย การจัดงานประเพณีไททรงดำในแต่ละปีจะจัดขึ้นจำนวน 2 วัน 1 คืน และในงานก็จะมี การแสดงการเล่น เรียกว่า “งานเล่นคอน ฟ้อนแคน” รวมทั้งการเดินรำในแบบของไททรงดำ และในงานนี้เองเจ้าภาพจะต้อนรับผู้มาเยือนด้วยการจิบเหล้าก่อนเข้างานอันเป็นประเพณีปฏิบัติตั้งแต่เดิมา

ความน่าสนใจของสังคมไททรงดำที่สำคัญที่สุด คือ การดำรงความเป็นปึกแผ่นทางสังคม ภายในกรอบจารีตและวัฒนธรรมที่ถูกต้องดีงาม ที่มีพื้นฐานมาจากความเชื่อในเรื่อง “ผี” และเรื่อง “ขวัญ” ซึ่งเป็นความเชื่อแบบวิญญาณนิยม (Animism) โดยเชื่อว่าสิ่งต่างๆ ในโลกอยู่ภายใต้อำนาจของผีและสิ่งเหนือธรรมชาติ และมีอิทธิพลสำคัญต่อวัฒนธรรมประเพณีทั้งที่เป็นรูปธรรม (substantial) และที่เป็นสัญลักษณ์แทนความคิดแบบนามธรรม (abstract) ที่แสดงผ่านพิธีกรรมในวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ดังนั้นชีวิตความเป็นอยู่ของไททรงดำจึงมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับผีประเภทต่างๆ ซึ่งการนับถือผีของไททรงดำมีทั้งผีดีและผีร้าย ที่เชื่อว่าสามารถบันดาลให้ชีวิต และครอบครัวยังไปตามความพอใจของผี จากความเชื่อเรื่องผีและความเชื่อเรื่องขวัญ จึงได้ก่อให้เกิดพิธีกรรมและจารีตประเพณีต่างๆ ในวิถีชีวิตของชาวไททรงดำ ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชนเผ่าที่เด่นๆ เช่น “พิธีเสนเรือน” “พิธีหน่องก้อ” “พิธีป่าดงข้าวใหม่” และพิธีเรียกขวัญต่างๆ ซึ่งพิธีกรรมหลายอย่างเป็นเหมือนกับการรักษาโรคด้วยวิธีการทางไสยศาสตร์ (Magic) จากความเชื่อที่ว่าโลกนี้อยู่ภายใต้ อำนาจของความพึงพอใจของผี ถ้าพึงพอใจก็สามารถบันดาลให้ชีวิตของผู้คนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีได้ การฝ่าฝืนกฎของสังคมบางอย่างถือว่า “ผิดผี” ที่จะต้องทำการขอขมาต่อผี และถ้าไม่ทำการขอขมาผี ผู้กระทำผิดจะมีเคราะห์ร้ายตามมา

ชาวไททรงดำมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เป็นลักษณะของตนเอง และถือปฏิบัติสืบทอดกัน มาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน จนกลายเป็นแบบแผน ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมนิยมของชุมชน

หรือเป็น แบบอย่างที่ยินยอมปฏิบัติ เป็นประเพณีที่ยินยอมประพฤติดูแลถ่ายทอดจากคนรุ่นสู่รุ่น แม้เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป แต่ประเพณีหลายอย่างก็ยังคงปฏิบัติสืบต่อกันอยู่ อาจเป็น เพราะเกิดจากความเคยชินหากไม่ทำก็จะรู้สึกไม่สบายใจหรือต้องการอนุรักษ์ธำรงรักษาไว้ก็ตาม ในปัจจุบันแม้ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวไททรงดำดังกล่าว ยังคงปฏิบัติอยู่อย่างต่อเนื่องทุกปี แต่ก็ได้ลดความสำคัญลงมาก สังเกตได้จากวัฒนธรรมบางอย่างที่สืบทอดสู่คนรุ่นใหม่และได้รับการตอบรับที่น้อยมาก โดยเฉพาะวัฒนธรรมด้านภาษาและการแต่งกาย อาจสืบเนื่องมาจากความไม่ภาคภูมิใจและรู้สึกอับอายในชาติพันธุ์ของตน รวมทั้งการผสมผสานกับค่านิยมในวัฒนธรรมท้องถิ่นและเทคโนโลยีใหม่ๆ ประดังเข้ามาทำให้คนรุ่นใหม่เริ่มมองข้ามวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมไป ดังคำสัมภาษณ์ของนายสมเหียะ สระทองใหม่ (สระทองใหม่, 2560) ว่า “คนรุ่นใหม่ดูเหมือนว่าจะไม่ค่อยกล้าใช้ภาษาไททรงดำในการสื่อสาร ในปัจจุบันถ้าจะฟังสำเนียงไททรงดำต้องไปคุยกับคนที่อายุในช่วงประมาณ 65 ปีขึ้น ซึ่งก็ยังเหลือไม่กี่คนต่างล้มหายตายจากกันไปหมดภาษาการพูดการเขียนของไททรงดำก็คงจะมีเหลือแต่ในตำราเท่านั้น หรือแม้แต่วัฒนธรรมของการแต่งกายก็เช่นกันไม่ค่อยมีใครกล้าแต่ง จะยอมแต่งกันเฉพาะในพิธีกรรมสำคัญที่ทำกันในหมู่บ้านเท่านั้น” จากการสัมภาษณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยมองว่า วัฒนธรรมเหล่านี้หากไม่ได้รับการอนุรักษ์และส่งเสริมเอาไว้คงยากที่จะสืบทอดให้คงอยู่ต่อไปได้ ดังนั้นผู้ศึกษาในฐานะที่เป็นพระภิกษุ มีบทบาทในการเผยแผ่พระธรรมทางพระพุทธศาสนา และได้ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์และส่งเสริมส่งเสริมวัฒนธรรมของชาวไททรงดำในเขตตำบลท่าข้าม อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ปัจจุบันกำลังจะหายไปให้ยังคงอยู่ พร้อมทั้งมีความประสงค์จะเสนอรูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับวัฒนธรรมประเพณีดังกล่าว เพื่อสามารถนำไปใช้ประโยชน์และสืบทอดต่อคนรุ่นหลังได้อย่างสมบูรณ์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตและบริบททางสังคมของไททรงดำ ตำบลท่าข้าม อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมของชาวไททรงดำในเขตตำบลท่าข้าม อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมของชาวไททรงดำเชิงพุทธบูรณาการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยแบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ประเภท คือการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) และการเก็บข้อมูลแบบสังเกตไม่มีส่วนร่วม มีขั้นตอนการวิจัยดังต่อไปนี้

1. การเลือกพื้นที่ในการวิจัย ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ในการทำวิจัยครั้งนี้ ในเขตตำบลท่าข้าม อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี เนื่องจากเป็นพื้นที่ ที่มีชาวไททรงดำมีอาศัยตั้งรกรากมากที่สุด

2. กำหนดวิธีการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเอกสาร และการศึกษาภาคสนามโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์และการสังเกต

3. การรวบรวมข้อมูล การรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ 1) รวบรวมเอกสารชั้นปฐมภูมิ เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ที่ได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม การส่งเสริมประเพณี แนวทางในการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณี จากศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมไททรงดำ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ได้มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรที่ได้จากหนังสือ เอกสาร 2) รวบรวมเอกสารชั้นทุติยภูมิ การศึกษาในครั้งนี้จะทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ เอกสารโบราณคดีสุราษฎร์ธานี (หนังสือไททรงดำ)

4. สัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) ประชากรจำนวน 54 คน

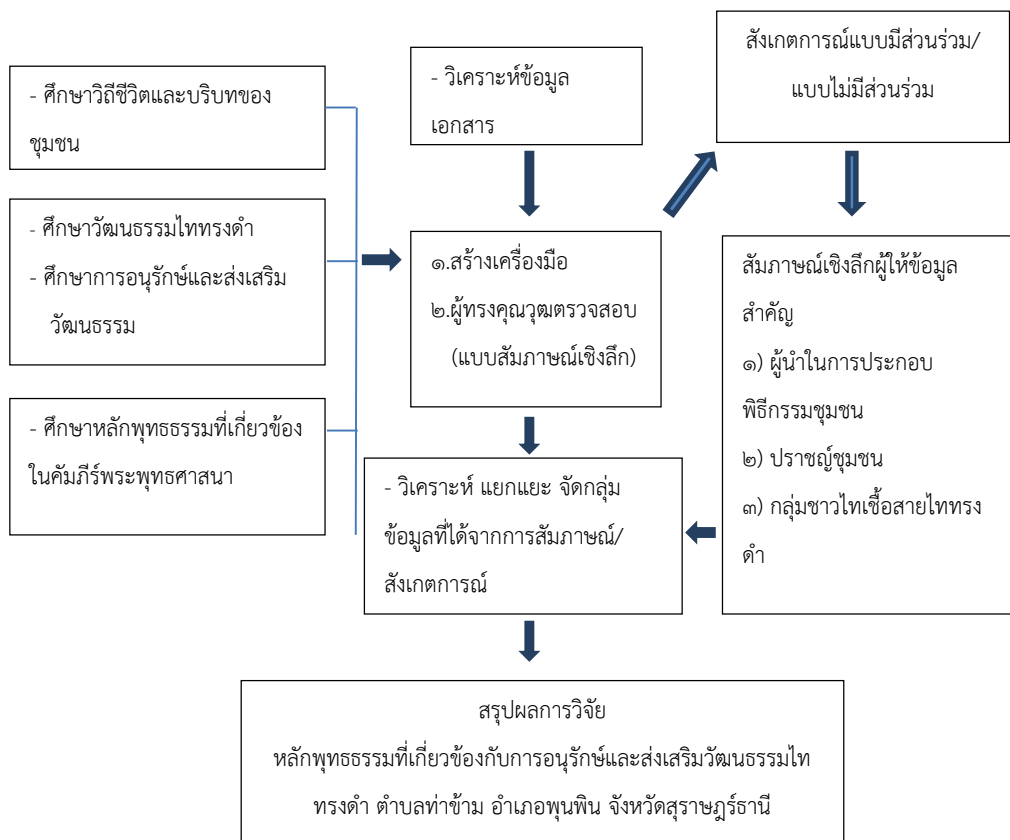
5. สังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

6. วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์

7. สรุป นำเสนอผลการวิจัย และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. วิถีชีวิตและบริบททางสังคมของชาวไททรงดำ ตำบลท่าข้าม อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยพบว่า วิถีชีวิตของชาวไททรงดำตำบลท่าข้าม อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่วนใหญ่จะใช้วิถีชีวิตที่ผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของสังคมไทยพุทธภาคใต้ แม้ว่าชาวไททรงดำจะมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของตนเองที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างช้านาน แต่ด้วยบริบททางสังคมและสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ศาสนา วัฒนธรรม และบริบททางกายภาพของพื้นที่ที่แตกต่างกัน ทำให้วิถีชีวิตของไททรงดำตำบลท่าข้าม ส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยมีผสมผสานกันระหว่างความเชื่อดั้งเดิม วัฒนธรรมท้องถิ่น และความเชื่อทางพระพุทธศาสนา วิถีชีวิตของชาวไททรงดำตำบลท่าข้ามที่ยังคงมีอยู่และเห็นเด่นชัดที่สุด คือ

1) ด้านวิถีชีวิตโดยทั่วไป ชาวไททรงดำตำบลท่าข้าม ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร ทำนา ทำไร่ ทำสวน ผู้หญิงสูงอายุส่วนใหญ่มีความสามารถในการทอผ้า และสืบเนื่องจากการที่ต้องอพยพโยกย้ายถิ่นฐานบ่อยๆทำให้ชาวไททรงดำส่วนใหญ่มีความรักในชาติพันธุ์ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีความซื่อสัตย์ อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม อาจเป็นเพราะเพื่อป้องกันการถูกกดขี่ข่มเหง การเอารัดเอาเปรียบที่อาจเกิดขึ้นได้จากสังคมรอบตัว ในปัจจุบันเมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนไปชาวไททรงดำได้ปรับวิถีชีวิตเหมือนคนไทยทั่วไป แต่ยังคงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ด้านพิธีกรรมและความเชื่อดั้งเดิมหลายอย่างยังไม่เปลี่ยนแปลง

2) วัฒนธรรมการแต่งกาย เดิมชาวไททรงดำนิยมแต่งกายจากผ้าฝ้ายที่ถูกย้อมจากสีธรรมชาติ ใช้วิธีการทอจากรูปแบบของไททรงดำที่สืบทอดกันมา ส่วนใหญ่จะใช้ชุดสีดำสนิทเพื่อง่ายต่อการทำความสะอาด ชาวไททรงดำให้ความหมายกับลวดลายที่ประดับอยู่บนผืนผ้า เครื่องประดับ ที่ประดิษฐ์เป็นลวดลายที่หลากหลายสี ให้ความหมายกับทรงผมและการแต่งกาย เช่น การแต่งกายในพิธีงานศพ พิธีการแต่งงาน หรือพิธีกรรมการไหว้ผีต่างๆ ปัจจุบันชาวไททรงดำตำบลท่าข้าม จะแต่งกายตามวัฒนธรรมดั้งเดิมในชีวิตประจำวันน้อยมากจะพบเห็นเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุ นอกจากนั้นจะมีเฉพาะงานพิธีกรรมสำคัญเท่านั้น

3) ด้านภาษาและการสื่อสาร ภาษาไททรงดำจะพบเห็นภาษาพูดในกลุ่มผู้สูงอายุ ในเด็กรุ่นใหม่จะฟังภาษารู้เรื่องและพูดได้บ้าง ส่วนการเขียนนั้นจะถูกบันทึกไว้ในหนังสือเพื่อเป็นการอนุรักษ์ เอาไว้ ปัจจุบันในชุมชนตำบลท่าข้ามมีผู้เขียนภาษาไททรงดำได้น้อยมาก อาจเนื่องจากการพัฒนาการศึกษาของไทยที่มีเกณฑ์บังคับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการครอบงำด้านการสื่อสารในทุกกระบบ ในขณะที่การภาษาของไททรงดำมีเพื่อเป็นการดำรงอัตลักษณ์และสืบทอดของไททรงดำจากรุ่นสู่รุ่นเท่านั้น

4) ด้านวัฒนธรรมและความเชื่อ ชาวไททรงดำตำบลท่าข้ามยังคงยึดถือและสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยพิธีกรรมต่างๆจะเกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตตั้งแต่แรกเกิด แต่งาน ครองเรือน จนถึงตาย และพิธีกรรมทั้งหมดมักจะมีเชื่อเรื่อง “ผี” เข้ามาเกี่ยวข้อง ตั้งแต่ผีบรรพบุรุษ ผีบ้าน ผีเรือน ผีไร่ ผีนา ซึ่งส่วนใหญ่ยังเชื่อว่า การบูชาผีที่ถูกต้อง จะนำมาซึ่งความสุข ความเจริญ และในทางตรงกันข้ามถ้าหากมีการละเว้นไม่ปฏิบัติตามความเชื่อจะนำมาซึ่งความทุกข์ และความเลวร้ายต่อชีวิต

2. หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมของไททรงดำ ตำบลท่าข้าม อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร จากการศึกษาข้อมูล พบว่า ในวัฒนธรรมของไททรงดำ ตำบลท่าข้าม มีหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เข้ามาเกี่ยวข้องในหลายประการ เช่น

1) หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตโดยทั่วไป ประกอบด้วย หลักสังคหวัตถุ 4, หลักทศ 6, หลักการวตา 6

2) หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการเกิด ประกอบด้วย หลักทศ 6 เป็นการสงเคราะห์ต่อภรรยาและบุตร ให้มีความปลอดภัยและสงบสุข

3) หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมงานศพ ประกอบด้วย หลักการวตาและหลักความกตัญญู

4) หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการแต่งงาน ประกอบด้วย หลักการวตา 6 และหลักสาราณียธรรม 6

5) หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการเล่นพื้นเมือง ประกอบด้วย หลักสาราณียธรรม 6 ความสามัคคี

6) หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการใช้ภาษา ประกอบด้วย หลักการวตา 6 ,หลักทศ 6 และหลักสัปปริสธรรม 7

7) หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมด้านความเชื่อเรื่องผีขวัญ คือ หลักการวตา 6 และหลักทศ 6

3) รูปแบบการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไททรงดำตำบลท่าข้าม อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร

จากการศึกษาข้อมูลทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก และการเข้าร่วมสังเกตการณ์ในพิธีกรรมต่างๆ พบว่าชาวไททรงดำตำบลท่าข้าม ส่วนใหญ่ยังคงต้องการอนุรักษ์วัฒนธรรมและความเชื่อดั้งเดิมเอาไว้ เพราะในทุกพิธีกรรมของวัฒนธรรมไททรงดำมักจะแฝงคุณธรรมในด้านต่าง ๆ เอาไว้ เช่น ความสามัคคี ความกตัญญู ความเมตตา ความเคารพต่อบรรพบุรุษ ซึ่งคุณธรรมดังกล่าวสามารถปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่ดีต่อคนรุ่นหลัง ที่สามารถนำมาซึ่งความสงบสุขของสังคมได้ ผู้วิจัยสามารถสรุปรูปแบบการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไททรงดำตำบลท่าข้าม ได้ 8 ประการ คือ

- 1) การอบรมจากครอบครัว
- 2) การสร้างระบบความสัมพันธ์ทางเครือญาติ
- 3) การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น
- 4) การสร้างจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม
- 5) การส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 6) การเผยแพร่แลกเปลี่ยน
- 7) การเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

1. บริบททางสังคมมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต การปรับตัวให้เข้ากับบริบททางสังคมจึงมีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ในสังคม ทั้งบริบททางด้านเศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมอื่นๆ การปรับตัวให้เข้ากับบริบททางสังคมจะทำให้เราอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเป็นพลวัตได้อย่างมีความสุข การปรับตัวให้เข้ากับบริบททางเศรษฐกิจจะทำให้มีรายได้และการประกอบอาชีพที่ดี การปรับตัวให้เข้ากับบริบททางการเมืองจะทำให้เราสามารถตัดสินใจและมีโอกาสเสนอแนวทางการเมืองที่ถูกต้อง หรือการยอมรับและเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและการสื่อสารทำให้เราสามารถประหยัดทั้งเวลาและค่าใช้จ่าย ซึ่งเป็นการลดต้นทุนส่วนหนึ่งของชีวิตได้เช่นกัน

2. หลักการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม การมีวิถีชีวิตที่แตกต่างในสังคม ย่อมต้องอาศัยหลักธรรมหลายประการเพื่อให้ความแตกต่างเหล่านั้นดูเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่น หลักความสามัคคี หลักการมีส่วนร่วม หลักความเมตตา รวมทั้งการยอมรับในแนวปฏิบัติและความเชื่อที่แตกต่าง เพราะปัจจุบันการอยู่ร่วมกันในยุคโลกาภิวัตน์เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

3. การตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรม วัฒนธรรมต่างๆเกิดจากแนวปฏิบัติที่ซ้ำ ๆ ของบรรพบุรุษมาช้านานและผลของการปฏิบัตินั้นส่งผลต่อชีวิตและการอยู่ร่วมกันทางสังคม วัฒนธรรมจึงเป็นทั้งความคิดหรือการกระทำของมนุษย์ในส่วนรวมที่เป็นลักษณะอันเดียวกันและสำแดงให้ปรากฏเป็นภาษา ความเชื่อและประเพณีต่างๆ แนวปฏิบัติเหล่านั้นจึงสามารถสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันได้ นั่นแสดงให้เห็นว่าทุกวัฒนธรรมในโลกย่อมมีคุณค่าและมีที่มาที่เป็นประโยชน์กับส่วนรวมในด้านใดด้านหนึ่งสมควรแก่การศึกษาและอนุรักษ์ไว้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาข้อมูลพบว่าองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม ไม่ได้มีแผนด้านยุทธศาสตร์ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมในชุมชน แต่มีการสนับสนุนงบประมาณดังกล่าวเมื่อมีการเสนอขอ ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังนี้

- 1) วางแผนกำหนดยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชน
- 2) การสนับสนุนการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น
- 3) การจัดกิจกรรมหรือโครงการปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรม เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างองค์ความรู้และความภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นด้วย
- 4) การถ่ายทอด โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละหมู่บ้านในเขตตำบลท่าข้ามแล้วไปถ่ายทอดให้ไปยังหมู่บ้านอื่น โดยการจัดนิทรรศการตามงานประจำปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี เช่น จัดนิทรรศการในงานชักพระเพื่อเกิดความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่า คุณประโยชน์ และปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม
- 5) การเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของชาวบ้าน ให้มีโอกาสดแสดงศักยภาพด้านภูมิปัญญาความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ และมีการยกย่องประกาศเกียรติคุณในลักษณะต่าง ๆ

2. ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่ามีสิ่งที่น่าสนใจในการศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และส่งเสริมในแง่อื่นๆ ดังนี้

- 1) หลักพุทธธรรมกับการส่งเสริมวัฒนธรรมในกลุ่มประเทศอาเซียน
- 2) หลักพุทธธรรมกับการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม
- 3) หลักพุทธธรรมกับการสร้างสำนึกรักในชาติพันธุ์ของไททรงดำ
- 4) ความมกตัญญูต่อบทบาทของการส่งเสริมอัตลักษณ์ความเชื่อด้านผี-ขวัญของชาวไททรงดำในเขตตำบลท่าข้าม อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

เอกสารอ้างอิง

- ธงชัย ลุ่มเพชร. (2554). “วิถีชีวิตชาวไทยทรงดำ ตำบลบ้านดอน อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี” . ขอนแก่น: การศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นายสมเหี้ยะ สระทองใหม่. (26 พฤศจิกายน 2560). หลักพุทธธรรมกับการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมธรรมไททรงดำ ตำบลท่าข้าม อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (พระอธิการศิริพงษ์ ภาทปญโญ, ผู้สัมภาษณ์)
- บุญญงค์ เกศเทศ. (2554). “ไทดำ” เมืองแก่ง “ทรงดำ” ถิ่นสยาม จากหนองแฮด ถึงหนองปรัง. กรุงเทพมหานคร: อินทนิล.
- พระยา อนุมารราชธน. (2514). วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ของไทย. พระนครศรีอยุธยา: คลังวิทยา.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.